

Šikana na středních odborných školách

Jan Gutwald

Učitelství praktického vyučování a odborného výcviku

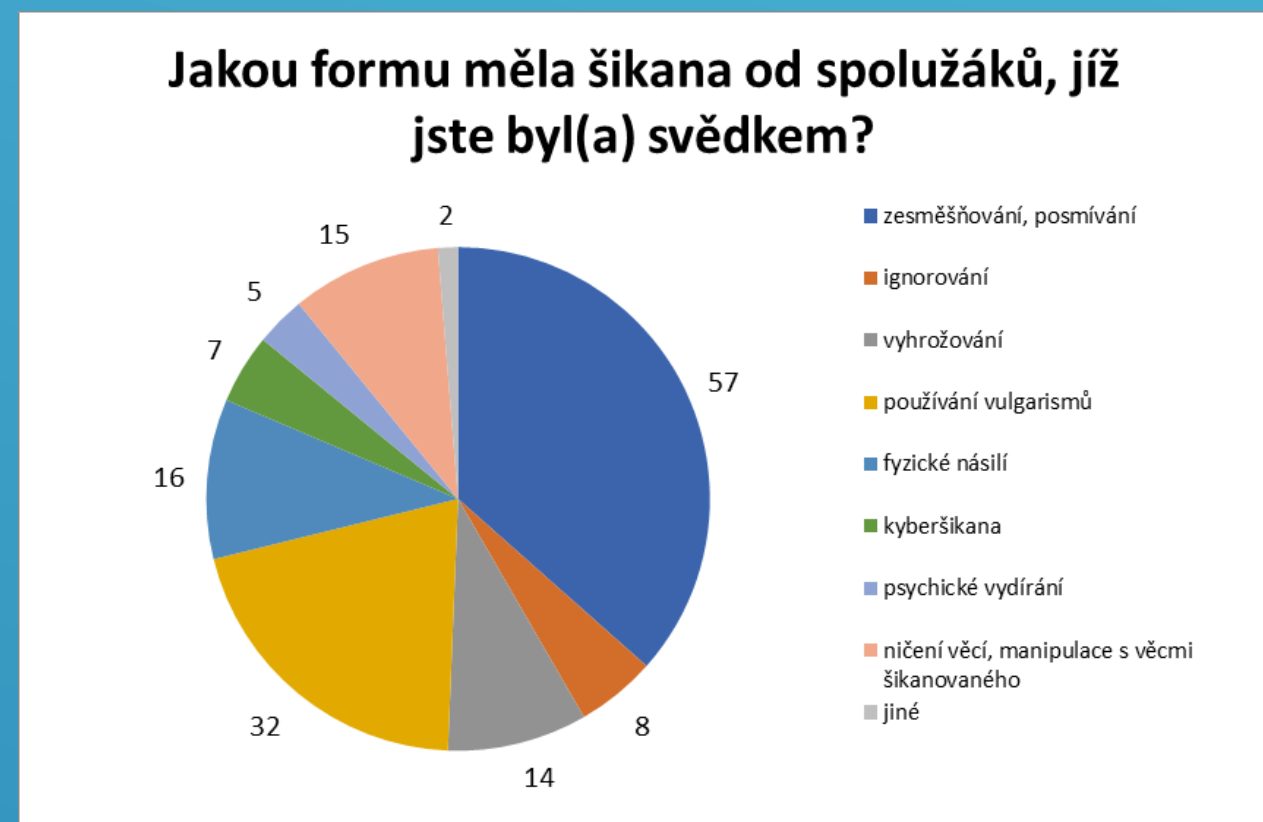
České vysoké učení technické v Praze, Masarykův ústav vyšších studií.

Vedoucí práce doc. PhDr. Dana Dobrovská, CSc.

ÚVOD

V SOUČASNOSTI SE V ŘADĚ VYSPĚLÝCH ZEMÍ ŘEŠÍ V OBLASTI ŠKOLSTVÍ ZÁVAŽNÁ SPOLEČENSKÁ TÉMATA, K NIMŽ PATŘÍ NAPŘ. ZNEUŽÍVÁNÍ PSYCHOAKTIVNÍCH LÁTEK, AGRESIVNÍ CHOVÁNÍ ČI SOCIÁLNÍ NEPŘÍZPŮSOBIVOST, PŘÍTOMNOST RIZIKOVÉHO A ANTISOCIÁLNÍHO CHOVÁNÍ NA STŘEDNÍCH ŠKOLÁCH JE DNES BOHUŽEL BĚŽNÝ, NIKOLIV VÝJIMEČNÝ JEV. KAŽDÁ STŘEDNÍ ŠKOLA BY VŠAK MĚLA MÍT ZÁJEM O TO, JAK PROJEVY RIZIKOVÉHO CHOVÁNÍ REDUKOVAT PROSTŘEDNICTVÍM VHODNÝCH OPATŘENÍ, PREVENTIVNÍCH I REPRESIVNÍCH. ŠIKANOU SE CHÁPE JAKÉKOLIV OHROŽOVÁNÍ, ZASTRAŠOVÁNÍ A UBLIŽOVÁNÍ „SLABŠÍMU“ JEDINCI AGRESOREM. DRUHŮ ŠIKAN Y JE VÍCE, V ODBORNÉ LITERATUŘE SE NAPŘ. ROZLIŠUJE ŠIKANA FYZICKÁ, SLOVNÍ, PSYCHICKÁ A V POSLEDNÍ DOBĚ SE VĚNUJE POZORNOST TAKÉ KYBERŠIKANĚ. RŮZNÉ FORMY ŠIKAN Y SE ROZŠÍŘILY NATOLIK, ŽE V NĚKTERÝCH PŘÍPÁDECH UŽ NEJSOU ŠIKANOVÁNÍ JEN „SLABŠÍ“ JEDINCI – V PROSTŘEDÍ ŠKOLY JSOU TO NAPŘ. SPOLUŽÁCI, KTERÍ SE NĚJAK ODLIŠUJÍ, ALE MOHOU BÝT ŠIKANOVÁNÍ I UČITELÉ A DALŠÍ ZAMĚSTNANCI ŠKOLY, NAPŘÍKLAD ŠKOLNÍK NEBO UKLÍZEČKA. ZA URČITÝCH OKOLNOSTÍ MŮŽE ŠIKANOVÁNÍ PŘERŮST AŽ DO FOREM TRESTNÉ ČINNOSTI A V NĚKTERÝCH OPRAVDU ZÁVAŽNÝCH PŘÍPÁDECH DOKONCE MŮŽE BÝT ČIN IDENTIFIKOVÁN JAKO ORGANIZOVANÝ ZLOČIN. DŮSLEDKEM ŠIKAN Y MŮŽE BÝT I NEVRATNĚ POŠKOZENÍ ZDRAVÍ ŠIKANOVANÉHO, DUŠEVNÍHO I TĚLESNÉHO. NĚKTERÉ PŘÍPÁDY KONČÍ BOHUŽEL I SMRTÍ.

CÍLEM PŘEDLOŽENÉ BAKALÁŘSKÉ PRÁCE, JEŽ JE TEORETICKO-EMPIRICKÉ POUHAY, JE POPSAT A ANALYZOVAT PROBLEMATIKU STŘEDOŠKOLSKÉ ŠIKAN Y A PROSTŘEDNICTVÍM EMPIRICKÉHO ŠETŘENÍ ZJIŠTIT KONKRÉTNÍ SITUACI NA STŘEDNÍ ODBORNÉ ŠKOLE VE STŘEDOČESKÉM KRAJI. V TEORETICKÉ ČÁSTI UVEDU PŘEHLED SOUČASNÝCH POZNATKŮ TUZEMSKÉ A ZAHRANIČNÍ ODBORNÉ LITERATURY O ŠIKANĚ A OCITUJI PARAGRAFY NEJNOVĚJŠÍ TUZEMSKÉ LEGISLATIVY VZTAHUJÍCÍ SE K DANÉ PROBLEMATICE. EMPIRICKÁ ČÁST VYCHÁZÍ Z TEORETICKÝCH POZNATKŮ A PROSTŘEDNICTVÍM KVANTITATIVNĚ KVALITATIVNĚ VÝZKUMNÉ SONDY ZJIŠTUJE POSTOJE ŽÁKŮ K TOMUTO NEGATIVNÍMU SOCIÁLNÍMU JEVU. VÝZKUMNÉ OTÁZKY A HYPOTÉZY JSOU ZAMĚŘENY NA KONKRETIZACI NEJČASTĚJŠÍCH FOREM ŠIKAN Y, FREKVENCÍ JEJÍHO VÝSKYTU A REAKCÍ ŽÁKŮ NA NI. ZAJÍMALO MĚ TAKÉ, DO JAKÉ MÍRY JSOU ŽÁCI OCHOTNI NA PROJEVY ŠIKAN Y REAGOVAT, BRÁNIT AGRESIVNÍMU CHOVÁNÍ A ZDA SE EVENTUÁLNÍ ŠIKANA ŘEŠÍ S UČITELI, PŘÍPADNĚ S VEDENÍM ŠKOLY.

Graf zjišťující otázku: „Jakou formu měla šikana od spolužáků, již jste byl(a) svědkem?“

Shrnutí

Výsledky dotazníkového šetření potvrzují, že většina dotazovaných žáků dané školy je informována o pojmu šikana (pouze jeden respondent uvedl, že mu význam pojmu není jasný). Při porovnání odpovědí na další položky se však domníváme, že se žáci mezi sebou liší v tom, jaké konotace pojmu přisuzují a že hranice pojmu bývají v jejich pojetí mnohdy nezfetelné.

Pozitivním výsledkem šetření je, že ačkoliv dotazovaní žáci ve svých odpovědích uvedli, že se s šikanou již setkali, pasivně či aktivně, nebyla tato odpověď většinová, byť šlo o žáky středního odborného učiliště. Uvedli, že se s šikanou setkali jak mezi žáky navzájem, tak s šikanou učitelů vůči žákům, tak s šikanou učitele ze strany žáků.

Při specifikaci forem šikany ale nejčastěji uváděli

„mírnější“ formy šikany, tj. zesměšňování, posmívání a používání vulgarismů. Za další formu šikany označovali ničení věcí (vandalismus). Fyzická forma šikany byla uvedena jen v jednom případě, stejně tak tomu bylo i u vyhrožování.

V našem dotazníkovém šetření jsme také chtěli zjistit, jak by dotazovaní žáci reagovali v situacích, kdyby byli osobně svědky šikany. Pozitivním výsledkem je to, že většina dotazovaných žáků deklarovala, že by se zastali šikanovaných spolužáků a že tuto (byť hypotetickou reakci), považovali za snadnou při rozhodování, jak by se zachovali. Hypotéza 3, která se vztahovala k podpoře šikanovaného, byla jako jediná z 5 vytýčených hypotéz také potvrzena.

V dalších otázkách se žáci vyjadřovali k tomu, komu by se v případě šikany učitelem a šikanou učitele žáky svěřovali. V obou situacích se odpovědi žáků lišily: v případě šikany učitelem by to byli primárně rodiče, poté kamarádi a jiní učitelé, v případě setkání s šikanou učitele žáky by se nejčastěji svěřili jiným učitelům- Pozitivním aspektem odpovědí bylo, že by si nechali zkušenost s šikanou pro sebe jen v malém procentu případů.

Zajímalo nás také, jaké jsou důvody, jež vedou žáky k šikaně učitele. Odpovědi byly celkem rovnoměrně rozloženy a zahrnovaly širší spektrum důvodů. Některé se týkaly subjektivních názorů na konkrétního učitele (neumí zaujmout žáky, je nespravedlivý, je nesympatický), na předmět (učí nezajímavý předmět), nebo se týkaly osobnostních vlastností učitele (příliš hodný). Zajímavým faktem bylo, že důvodem šikany není „příliš přísný učitel“.

Metodologie

Ke sběru dat byla použita kvantitativní metoda, dotazník. Dotazník je metoda, v níž respondenti odpovídají na jednotlivé dotazníkové položky vztahující se ke zkoumané problematice. Otázky jsou předem připravené a respondenti na ně písemně odpovídají. Otázky se rozdělují na otevřené a uzavřené, a to podle toho, jak na ně mají respondenti odpovídat.

Nejdůležitější zásadou při tvorbě otázek je to, aby jim respondenti rozuměli, aby byly jednoznačné a nezjišťovaly zbytečné údaje.

Dříve než byl dotazník administrován, získal jsem souhlas školy s provedením empirického šetření. Dotazníky jsem zadal žákům I. a III. ročníků obor instalatér a zámečnick. Administrace dotazníku proběhla v období od 23. dubna do 31. května. Dotazník vyplnilo 111 respondentů z toho I. a III. ročník

instalatéři a I. a III. ročník oboru zámečnick. Všichni

dotazovaní byli informováni o anonymitě dotazníku. Dotazníkového šetření se zúčastnilo 5 dívek a 106 chlapců ve věku od 15 do 22 let. Z výsledků jsem vytvořil tabulky a grafy. Úplné znění dotazníku je uvedeno v příloze bakalářské práce.

Graf vztahující se k otázce: „Byl jste někdy šikanován (a)?“

Věk	Absolutní četnost n _i	Relativní četnost f _i	Relativní četnost v %
15	8	0,08	8
16	44	0,44	44
17	36	0,36	36
18	17	0,17	17
19	2	0,02	2
20	3	0,03	3
22	1	0,01	1
	Σ 111	Σ 1,11	